

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет географії, туризму та історії
Кафедра географії та методики її навчання

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

«___» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

«___» _____ 20__ р.

**МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ЗАГАЛЬНА
ХАРАКТЕРИСТИКА АФРИКИ» В КУРСІ ГЕОГРАФІЇ
10 КЛАСУ (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)**

Кваліфікаційна робота студентки
групи Гм-23

ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014.07

Середня освіта (Географія)

Тертичної Анастасії Романівни

Керівник: PhD, старший викладач
кафедри географії та методики її
навчання **Карпенко Т.А.**

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ___ Кількість балів ___

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2024

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Тертична Анастасія Романівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що вразі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

ЗМІСТ

ЗМІСТ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АФРИКИ» В КУРСІ ГЕОГРАФІЇ 10 КЛАСУ (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)	7
1.1.Методичні особливості та навчально-методичне забезпечення викладання теми «Загальна характеристика Африки»	7
1.2.Методика виконання кваліфікаційного дослідження	12
Висновки до розділу 1	14
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АФРИКИ» В КУРСІ ГЕОГРАФІЇ 10 КЛАСУ (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)	18
2.1. Методичні підходи до вивчення особливостей географічного положення та природних умов Африки	18
2.2. Методичні підходи до вивчення сучасної політичної карти Африки	23
2.3. Методичні підходи до вивчення населення Африки	26
2.4. Методичні підходи до вивчення секторів економіки Африки	30
2.5. Методичні підходи до вивчення нерівномірності економічного розвитку субрегіонів Африки та їх зв'язків з Україною	32
Висновки до розділу 2	38
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТКИ	49

ВСТУП

Африка є другим за величиною материком на Землі та відіграє важливу географічну, економічну, культурну та історичну роль у світі. Вивчення цього материка в курсі географії є важливим елементом у формуванні в учнів загального уявлення про різноманітність природних умов, ресурсів, населення та економічного розвитку серед країн світу. Континент має значні природні ресурси, такі як нафта, золото, алмази та корисні копалини, такі як боксити, що робить його важливим економічним та стратегічним регіоном світу. Однак багато африканських країн стикаються з серйозними проблемами, такими як бідність, політична нестабільність, відсутність розвиненої інфраструктури та інші соціально-економічні проблеми. Вивчення Африки є важливою складовою курсу географії, оскільки вони дозволяють нам зрозуміти не лише природу, а й соціально-економічні процеси, що відбуваються на цьому континенті і як вони впливають на світові процеси.

Вивчення Африки в профільних класах особливо актуальне, оскільки учні мають можливість глибше зрозуміти основні географічні напрямки. Особливої уваги потребують методичні аспекти викладання теми “Загальна характеристика Африки”, оскільки комплексний підхід до навчання сприятиме розвитку в учнів географічної компетентності, розуміння взаємозв’язку природних, соціально-економічних і політичних факторів.

Актуальність даної теми полягає в необхідності сучасного підходу до викладання географії, який би забезпечував комплексне та міждисциплінарне уявлення про Африку з урахуванням її ролі в сучасному світі. Глобальні зміни клімату, економічна нерівність, політичні кризи, демографічний вибух та інші проблеми сьогодення підкреслюють важливість Африки як одного з ключових регіонів світу. Розуміння цих процесів - важливе для формування сучасної освіченої людини, здатної критично мислити, аналізувати та приймати рішення в контексті глобальних викликів.

Мета дослідження – дослідити та розробити ефективні методичні підходи до викладання теми “Загальна характеристика Африки” в курсі географії 10 класу на профільному рівні, що сприятимуть підвищенню якості знань учнів та формуванню у них системного бачення континенту.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу з питань викладання географії Африки.
2. Визначити основні проблеми та виклики, з якими стикаються вчителі при викладанні теми.
3. Розробити методичні рекомендації щодо інтерактивних форм і методів навчання, що підвищують зацікавленість учнів.
4. Вивчити вплив використання сучасних освітніх технологій на процес засвоєння матеріалу.

Об'єкт дослідження – процес викладання теми "Загальна характеристика Африки" у курсі географії 10 класу (профільний рівень).

Предмет дослідження – методичні аспекти викладання теми "Загальна характеристика Африки", що забезпечують ефективність засвоєння матеріалу учнями.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання вчителями географії розроблених методичних рекомендацій та матеріалів для підвищення ефективності викладання предмета. Це не тільки полегшить процес викладання предмета, але й сприятиме кращому розумінню природних, економічних та соціальних аспектів розвитку Африки.

Ще одним практичним результатом дослідження є те, що інноваційні підходи, такі як мультимедіа, інтерактивні карти та відеоматеріали, можуть бути включені в навчальний процес, що може значно урізноманітнити спосіб

подання навчального матеріалу. Розроблені методичні матеріали допомагають у підготовці занять як вчителям/викладачам, так і здобувачам освіти, сприяють підвищенню рівня самостійної роботи та самоосвіти.

Результати цього дослідження можуть бути використані як основа для подальшого вдосконалення методики викладання та розробки методичних посібників для вчителів інших предметів на уроках географії. Це дасть змогу не лише розширити знання учнів про особливості Африки, а й розвинути їхнє критичне мислення, вміння аналізувати географічну інформацію та розуміти глобальні процеси, що відбуваються на цьому континенті.

Таким чином, дослідження методичних аспектів викладання теми «Загальна характеристика Африки» є вагомим внеском у розвиток сучасної шкільної географічної освіти, оскільки має на меті підвищити рівень освіченості учнів та підготувати їх до вирішення складних глобальних викликів і взаємодії в міжкультурному просторі.

Апробація результатів дослідження відбувалась під час виробничої практики в комунальному закладі освіти «Криворізький ліцей «Гранд» Дніпропетровської обласної ради (Додаток Г).

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається з вступу, двох розділів, 10 рисунків, списку використаних джерел, який включає 60 позицій та 4 додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АФРИКИ» В КУРСІ ГЕОГРАФІЇ 10 КЛАСУ (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)

1.1. Методичні особливості та навчально-методичне забезпечення викладання теми “Загальна характеристика Африки”

“Загальна характеристика Африки” в курсі географії 10 класу (профільний рівень) є продовженням базової географічної освіти у профільних класах вищої школи. Вивчення Африки відіграє важливу роль у формуванні сучасного географічного мислення учнів. На цьому етапі учні вже добре знають географічні форми та основні поняття про природні регіони, клімат і населення. Тому на базовому рівні акцент робиться на більш поглибленому аналізі та розумінні регіональних особливостей Африки.

Тема має практичну спрямованість, формує вміння і навички. Практичні роботи мають глибокий характер, ніж у 7 класі та вимагають ретельної підготовки від вчителя.

Вивчення даної теми дозволяє сформувати в учнів загальне уявлення про фізичну, економічну та соціальну географію Африки, що є важливим для розуміння місця континенту у світовій економічній системі та сучасних глобальних процесах.

Важливо також відзначити важливість цієї теми для підготовки учнів до розуміння сучасних глобальних викликів, таких як зміна клімату, демографічні проблеми, міграція, бідність та економічна нерівність. Африка є континентом, де ці проблеми особливо гостро стоять, і вивчення її географії є важливим не лише з освітньої, а й з соціальної точки зору. Розглядаючи тему, учні легко зорієнтовані в плані характеристики Африки, адже до цього були вивчені інші материки: Євразія, Північна Америка, Південна Америка та Австралія.

Перш ніж розпочати вивчення Африки, необхідно повторити знання, отримані раніше. Це можна зробити за допомогою інтерактивних методів, таких як запитання, тести, мозковий штурм та робота в малих групах. Основні питання мають бути зосереджені на загальних знаннях про земну кору Землі, кліматичні пояси, топографію та основи економічної географії. Оскільки Африка є частиною континентальної системи і вивчається в тісному взаємозв'язку з рештою світу, особливу увагу слід приділити закріпленню знань про фізико-географічне положення континенту.

На базовому рівні учні повинні не лише знати основні факти про Африку, а й розуміти взаємозв'язки між природними, економічними та соціальними процесами. Уроки мають бути побудовані таким чином, щоб учні вчилися не лише запам'ятовувати інформацію, а й аналізувати її. Наприклад, вивчаючи клімат Африки, учні можуть визначити не лише типи клімату, а й те, як кліматичні умови впливають на господарську діяльність населення та природні території. Важливо розвивати вміння застосовувати знання в нових навчальних ситуаціях, наприклад, під час аналізу кліматичних карт або роботи з картами [2].

Курс “Географія: регіони та країни” має необхідний перелік навчально-методичного комплексу:

- Підручник;
- Географічний атлас;
- Контурні карти;
- Дидактичні матеріали;

Для ефективного вивчення Африки слід використовувати сучасні підручники, які враховують новітні методики. Підручники повинні містити тематичні карти, схеми та ілюстрації, які допоможуть учням краще зрозуміти особливості географії Африки. Важливо також мати навчальні посібники, такі як картки із завданнями, географічні атласи та практикуми, що відповідають рівню підготовки учнів. Такі матеріали дозволяють

проводити уроки на різних рівнях складності, що важливо для спеціалізованого навчання.

Наразі є кілька підручників з географії профільного рівня для 10 класу різних авторів (табл.1)

Таблиця 1

**Перелік підручників географії профільного рівня для 10 класу,
рекомендованих МОН України (складено автором за даними МОН
України)**

	Автори
1.	“Географія”(профільний рівень): підручн. для 10 кл., закл. загл. серед. освіти / Г.Д. Довгань, О.Г. Стадник, П.О. Масляк, С.Л. Куртей, О.Г. Бродовська. – Харків: Вид-во “Ранок”, 2018. – 256 сл.: іл.
2.	“Географія”(профільний рівень): підручн. для 10 кл., закл. загл. серед. освіти / В.В. Безуглий, Г.О. Лисачарова. – Київ: Генеза, 2018 . – 288 сл.: іл.

Прикладне навчання в 10 класі є важливим для розвитку вміння самостійно аналізувати географічні дані. Основними напрямками практичної підготовки є узагальнення характеристик кліматичних зон Африки, порівняння економічного розвитку різних країн континенту та аналіз соціальних проблем (демографічний вибух, міграція, урбанізація). Практичні заняття дозволяють учням застосувати теоретичні знання на практиці, що є важливим кроком у підготовці до національного мультипредметного тесту.

Географічний атлас - невід’ємна частина вивчення географії. Для теми “Загальна характеристика Африки” в 10 класі атлас “Географія: регіони та країни” присутні карти для вивчення теми: загальногеографічна карта Африки та світу, розселення населення Африки, економічна карта Африки, міжнародні транспортні коридори, державний лад країн світу, типи країн світу.

Однією з вимог до умінь учня є вміння знаходити на карті об'єкти, названі в темі та позначати їх на контурній карті. Контурна карта містить методичний прийом для кожної карти, включаючи завдання, які учень повинен виконати повністю або вибірково.

У процесі вивчення Африки учням необхідно засвоїти багато нових термінів і понять, таких як “вологі екваторіальні ліси”, “савана”, “тропічна пустеля”. Для роз'яснення цих понять вчителі повинні використовувати різноманітні методи навчання. Серед них - використання карт, схематичних діаграм та відеоматеріалів. Також доцільно використовувати інтерактивні методи навчання, такі як робота в малих групах, коли учні обговорюють і намагаються пояснити нові поняття разом [43].

Технології дозволили вчителям використовувати нові інструменти для викладання географії. Наприклад, інтерактивні карти можуть динамічно показувати різні аспекти фізичної та економічної географії Африки [1]. Крім того, відеоматеріали, зняті в польових умовах (наприклад, документальні фільми про незаймані ліси та пустелі Африки), дозволяють учням “побачити” континент, який вони вивчають. Важливо також використовувати ресурси для створення власних відеопрезентацій та проєктів електронного навчання, щоб залучити учнів у позитивний спосіб[43].

Мотивація є важливим компонентом навчання географії в 10 класі. Вчителі можуть використовувати різноманітні підходи для мотивації учнів, такі як змагання, вікторини, групові проєкти та дослідницька діяльність [38]. Наприклад, використання інтерактивних карт і додатків та структурування уроків у вигляді географічної подорожі Африкою може дати учням змогу відчувати себе “дослідниками і відкривачами” і підвищити їх інтерес до предмета. Це також заохочує участь у позакласних заходах, пов'язаних з географією, таких як олімпіади, конкурси есе та презентацій.

Успішний вчитель повинен бути не тільки джерелом знань, а й наставником, що підтримує ваш інтерес до навчання. Це можна досягти завдяки:

- Індивідуальному підходу до кожного учня з урахуванням його інтересів і особистих досягнень;

- Позитивна атмосфера в класі, що сприяє відкритості, взаємній повазі та впевненості учнів. Наприклад, заохочуйте самостійну роботу, рекомендуючи джерела для самостійного вивчення або пропонуючи додаткові завдання людям, які більше цікавляться географією.

Завдяки таким підходам вчитель не тільки мотивує учнів, а й сприяє формуванню стійкого інтересу до географії, який в майбутньому може перерости в більш глибоке вивчення науки і бажання правильно вибрати професію.

Завершення вивчення теми “Африка” має включати такі види оцінювання, як тести, практичні завдання та проекти. Важливо, щоб учні продемонстрували не лише знання теорії, а й вміння аналізувати та інтерпретувати географічні дані. Можна організувати проектну роботу, коли учні працюють у групах над дослідженням певного аспекту Африки (економіка, природні ресурси, соціальні питання) і презентують свої висновки класу. Такий підхід може заохочувати командну роботу і творчість.

Тема Африки є важливою частиною курсу географії 10 класу. Вона не лише поглиблює знання учнів про африканський континент, а й дає можливість зрозуміти глобальні виклики, що стоять перед сучасним світом. Сучасні методи викладання та інноваційні підходи роблять уроки цікавими та ефективними. Такі матеріали, як мультимедійні, картографічні посібники та практичні вправи допомагають учням глибше зрозуміти матеріал та критично мислити [6].

1.2. Методика виконання кваліфікаційного дослідження

Методика виконання кваліфікаційної роботи - це багаторівневий процес, що поєднує теоретичний аналіз, емпіричні методи і розробку практичних рекомендацій.

Мета полягає в тому, щоб оцінити ефективність викладання теми "Загальна характеристика Африки" на уроці географії.

На першому етапі цілі та теми дослідження були чітко визначені:

- Мета дослідження - це процес викладання географії в спеціалізованих класах, що охоплює організацію занять, підходи до навчання, використання методик навчання.

- Предмет вивчення - методологічні аспекти викладання теми "Загальна характеристика Африки".

На другому етапі було проведено аналіз наукової, методичної та педагогічної літератури, в тому числі:

- Географічні ресурси: навчальна програма, підручники з географії, наукова робота з фізичної географії, соціально-економічної географії та екології Африки.

- Методологічні ресурси: статті, присвячені сучасним підходам до викладання географії, включаючи використання мультимедійних матеріалів, інтерактивних технологій та міждисциплінарних підходів [32].

- Навчальна література: Дослідження, в якому висвітлюються психологічні особливості навчання, принципи мотивації, розвиток критичного мислення у старшокласників.

Цей етап допоміг закласти теоретичну основу дослідження і виявити прогалини, які необхідно заповнити, впровадивши нові методологічні підходи.

Емпіричні методи складають основу практичної частини дослідження. Його застосування включає:

Спостереження:

- Проведення спостереження за уроками географії в школах з професійними аспектами.

- Вивчення підходу до викладання предмета, організація навчального процесу, використання навчальних матеріалів і задіяння інтерактивних технологій.

- Особлива увага приділяється аналіз декомунізації методів взаємодії учнів і вчителів;

Розробити методичні рекомендації . Вони враховують сучасний підхід до навчання:

- Використання мультимедіа, таких як відеокліпи, інтерактивні карти і презентації.

- Включити в урок елементи обговорення і групові проекти.

- Розробка практичних завдань, заснованих на аналізі статистичних даних, картографічних матеріалів та екологічних проблем в Африці.

- Зосередження уваги на формуванні критичного мислення і практичних навичок при застосуванні знань;

Методика виконання кваліфікаційних досліджень заснована на інтеграції теоретичного і практичного підходів, що дозволяє всебічно вивчити навчальний процес на тему "Загальна характеристика Африки". Використання сучасних методів навчання, аналіз експериментальних результатів і розробка практичних рекомендацій сприяли вдосконаленню викладання географії в профільних класах.

Висновки до розділу 1

Аналіз теоретичної основи викладання теми "Загальна характеристика Африки" показав, що слід використовувати комплексний і міждисциплінарний підхід. Цей висновок ґрунтується на розумінні того, що географія - це інтегрована наука, яка об'єднує природні, соціально-економічні та культурні аспекти. Вивчення Африки вимагає комплексного

підходу до навчання з урахуванням безлічі взаємозв'язків між природними умовами, ресурсами, економікою і населенням.

Міждисциплінарність є важливим елементом у викладанні географії. Вивчення Африки повинно включати аспекти історії (колоніалізм, боротьба за незалежність), економіки (ресурсозалежність, нерівність), екології (зміна клімату, деградація земель) та демографії (урбанізація, демографічний вибух). Такий підхід допомагає учням сформувати повне уявлення про континент як про частину глобальної системи.

Аналіз науково-методичної літератури показує, що традиційні методи навчання не завжди відповідають сучасним освітнім потребам. Дуже важливим є використання інтерактивних технологій, мультимедійних підходів.

Інтерактивні технології:

- дозволяють учням брати активну участь у процесі навчання. Наприклад, робота з інтерактивними картами сприяє кращому розумінню фізичних та географічних особливостей Африки.

- методи групового обговорення та мозкового штурму допомагають здобувачам знань аналізувати економічні та соціальні проблеми на континенті.

Мультимедійні навчальні матеріали:

- відео, інфографіка та віртуальні тури створюють захоплюючі ефекти, що підвищують інтерес учнів до навчання. Наприклад, документальні фільми про культурне різноманіття Африки та природні заповідники можуть допомогти студентам краще зрозуміти деталі континенту.

Проектний підхід:

- надає учням можливості для розвитку своїх дослідницьких навичок. Наприклад, проект на тему "Інтеграційні процеси в Африці" може включати аналіз статистичних даних, підготовку презентацій і створення власних результатів.

Ці методи не тільки сприяють розвитку критичного мислення, а й дозволяють застосовувати теоретичні знання на практиці, що особливо важливо в контексті професійної освіти.

Розробка теоретичної основи викладання "Загальна характеристика Африки" заснована на дотриманні наступних важливих принципів:

Доступність:

- матеріал повинен бути представлений у зрозумілій формі, адаптованій до рівня знань та вікових характеристик учня.

Послідовність:

- Освіта повинна відображати логічну декомунізацію між різними аспектами предмета (від природних умов до соціально-економічних процесів).

Взаємодія:

- Уроки повинні включати елементи взаємодії, які сприяють активній участі учнів у процесі навчання.

Практичність:

- інформація повинна мати практичне застосування для вирішення реальних проблем при роботі з картами, діаграмами та статистикою.

Аналіз ситуації педагогічного та методичного забезпечення показує, що сучасні підручники з географії часто не враховують інтерактивний підхід і новітні освітні технології. Матеріали часто подаються як тексти, що ускладнює розуміння складних географічних понять.

Інтерактивні матеріали, особливо інтерактивні карти, відеоуроки та електронні підручники, можуть покращити засвоєння предмета. Також важливо розробити практичні завдання, які працюють з реальними даними, такими як кліматичні карти та демографічні таблиці.

Методологія дослідження, що поєднує теоретичний і практичний підходи, дозволила визначити:

- переваги включення мультимедійних навчальних матеріалів у навчальний процес (підвищення інтересу учнів).

- висока ефективність практичних завдань, що дозволяє застосовувати теоретичні знання.

- важливість групових проектів у формуванні навичок командної роботи.

Використання інноваційних технологій, таких як інтерактивні карти, електронні підручники та цифрові інструменти для презентацій, сприяє розвитку здібностей нових учнів. Це дозволяє учням критично оцінювати отриману інформацію, аналізувати дані та представляти результати своєї роботи.

Теоретико-методичний аналіз викладання теми “Загальна характеристика Африки” став основою для вдосконалення навчального процесу. Застосування сучасних методів та інтерактивних технологій дозволяє не лише підвищити зацікавленість учнів, але й сформувати у них системне бачення континенту, його ролі у сучасному світі та глобальних процесах.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АФРИКИ» В КУРСІ ГЕОГРАФІЇ 10 КЛАСУ (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)

2.1. Методичні підходи до вивчення особливостей географічного положення та природних умов Африки

Африка — другий за площею і населенням материк у світі, після Євразії. Географічне положення, природні умови, особливості будови й багатий рельєф роблять континент цікавим для вивчення на уроках географії. Однак складність даного питання вимагає застосування різних методологічних підходів, які сприяють розвитку критичного мислення, аналізу і синтезу знань, активізують освітню діяльність. І в цьому контексті важливе місце займають інтерактивні технології, творчі завдання та мультимедійні інструменти.

Вивчення теми “Загальна характеристика Африки” розпочинається з вивчення географічного положення та природних умов Африки. Одним із важливих аспектів є повторення вивченого в 7 класі літосферної будови (адже тектонічні процеси вплинули на формування материка), географічного положення, природних умов та ресурсів. Повторення матеріалу важливо впливає на подальше вивчення соціально-економічного сектору материка.

Метою уроку буде сформувані у здобувачів освіти уявлення про Африку як про континент: розвинути розуміння унікальності природних умов, різноманітності африканських ландшафтів і кліматичних зон. Розуміти взаємозв'язок як географічне положення впливає на формування природних умов, і як ці умови впливають на життя людей і економічний розвиток. Розвивати інтерес до географії: зацікавити учнів різними природними явищами і особливостями життя людей на різних континентах.

Обладнання полягають в підручнику, географічний атлас, інтерактивні ресурси.

В ході уроку вчитель повинен сформувати в учнів базові поняття, такі як "географічне положення", "крайні точки материка" і т. д. Учням необхідно освоїти об'єкти географічної номенклатури, такі як: Мис: Рас-Енгела, Агульяс, Альмаді, Рас-Гафун; Море: Середземне, Червоне; затоки: Гвінейський, Аденський; протоки: Мозамбікський, Гібралтарський, Бабель-Мандебський.

Мотивацію навчально-пізнавальної діяльності можна провести шляхом бесіди, чому важливо вивчати материк, роль Африки у світі і її важливість.

Актуалізацію опорних знань, умінь та навичок запропонувати у вигляді вправи "Так чи ні?", запропонувавши питання:

1. Площа Африки - 139,9 млн. км (Ні).
2. Найвища точка Африки - вулкан Кіліманджаро (Так).
3. Північна точка мис. Рас-Гафун (Ні).
4. Політична карта Африки перебуває в процесі формування (Так).
5. Материк сполучається з Азією Суецькою затокою (Ні).
6. Африку омивають води чотирьох океанів (Ні).
7. Екватор визначає особливості географічного положення материка (Так).

Для актуалізації опорних знань при вивченні тектонічної будови можна використати ресурс «PLATES on the MOVE GAME». Це ресурс представлений від American Museum of Natural History - англomовний сайт, який пропонує ефективний спосіб візуалізації літосферних процесів.

Гра має інтерактивний формат, який дозволяє учням виконувати завдання, регулювати напрямок руху літосферних плит, спостерігати за наслідками цих змін і, таким чином, поглиблювати свої знання про структурні процеси. Це не тільки корисний метод відтворення та інтеграції

матеріалів, але й ефективний спосіб викликати інтерес до геології та сприяти розвитку навичок візуального мислення та аналізу природних явищ.

Цей ресурс можна використовувати як в класі, так і для самостійної роботи учнів, що робить процес навчання більш динамічним і зрозумілим.

Можливості даного ресурсу:

- Візуалізація руху літосферних плит;
- Ознайомлення з рельєфом Африки та її дослідження форм рельєфу за допомогою ознайомчих відео, ігор та схем;

Повторення матеріалу буде характеризуватись наступним чином:

- Проаналізувати картосхему та дати відповіді на питання: Як сформувався материк? Як називаються тектонічну плиту, на якій розташована Африка? Які форми рельєфу утворились внаслідок взаємодії тектонічних плит? (Додаток 1).

- Проаналізувати сайт й надати коротку інформацію про літосферні процеси на континенті.

Практика показує, що учні дуже складно можуть уявити собі процес руху літосферних плит. Саме тому рекомендовано використовувати візуалізацію матеріалу.

Географічне положення Африки має унікальні особливості, що значною мірою впливають на кліматичні умови, природні ресурси, економічний розвиток та культуру регіону. Особливості географічного положення Африки можна визначити шляхом реалізації проблемного методу за допомогою атласів.

Проблемний метод - це свого роду організація навчальних занять, яка, певним чином, допускає та регулює створення під керівництвом викладача проблемних ситуацій та активну самостійну участь і діяльність здобувачів освіти щодо їх вирішення. До методів проблемного навчання можна наприклад віднести проблемний виклад навчального матеріалу як частково пошуковий або дослідницький етап, використання таких видів діяльності

залежить в цілому від самостійної розумової діяльності здобувачів освіти [4].

Наприклад, чому Сахара така пустельна? Як впливає географічне положення на утворення Сахари? Або як географічне положення вплинуло на природу материка?

Здобувачі освіти при цьому мають дати відповідь на питання, де в процесі аналізу буде з'ясовано розташування Африки, координати та води, що омивають материк.

Для закріплення вивченого матеріалу можна створити хмару слів (рис.1.1) за допомогою ресурсів мережі Інтернет [49]:

- Word It Out – безкоштовний англomовний сервіс для створення хмар слів, який є одним з найпростіших і зручних у використанні;
- Word Cloud Generation – англomовний сервіс для створення тегових хмар, який має найбільш зручну інтуїтивно зрозумілу навігацію;
- Word Art – багатофункціональний англomовний сервіс для створення хмар слів. З його допомогою можна створювати яскраві хмари різної форми.

Рис. 1.1. Хмара слів «Африка» (створено автором)

Природні умови Африканського континенту різноманітні, які формують ландшафт, клімат, водні ресурси, ґрунт, флору і фауну. Вивчення цих характеристик сприяє розумінню природно-ресурсного потенціалу Африки, взаємозв'язку між природними умовами та економічною діяльністю населення, а також сучасних екологічних проблем регіону. Методологічний підхід до викладання цього предмету спрямований на те, щоб дозволити учням ефективно дізнаватися про природні особливості континенту, розвивати навички аналітичного мислення, використовувати картографічні матеріали та аналізувати екологічні процеси.

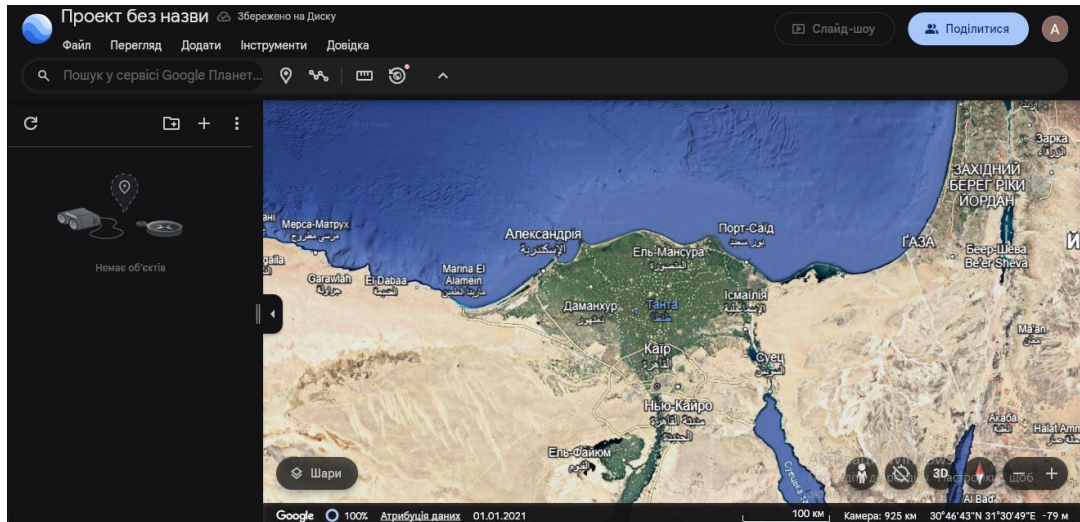
Підхід до вивчення природних умов Африки буде ґрунтуватися в картографічному підході:

- За допомогою фізичної, кліматичної карт охарактеризувати форми рельєфу, гідросферу та клімат материка, використовуючи різні варіанти карт: фізичні та електронні версії [8];

- віртуальні карти, наприклад, Google Earth. Вивчення материка в реальному часі (рис.1.2);

Рис.1.2. Африка в ресурсі Google Earth (скріншот зроблено автором)

Рис.1.3. Африка в ресурсі Google Earth (скріншот зроблено автором)

Наприкінці вивчення теми доцільно провести тестову роботу, яка слугуватиме інструментом для швидкої перевірки знань і допоможе вчителю оцінити рівень засвоєння матеріалу кожним учнем. Така форма перевірки дозволяє не лише швидко отримати результати, але й виявити прогалини в знаннях, що потребують доопрацювання. Завдання можуть бути закритого типу або відкритого. Для активної участі учнів тести можна представити у вигляді онлайн-вікторин із використанням сучасних платформ: “Kahoot!”, “LearningApps”.

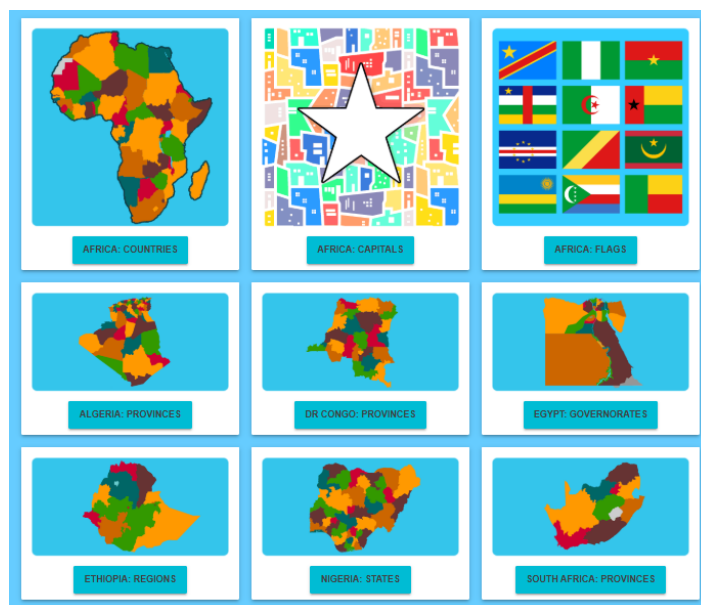
2.2. Методичні підходи до вивчення сучасної політичної карти Африки

Сучасна політична карта Африки, її колоніальне минуле, боротьба за незалежність, формування нової держави, вплив процесу глобалізації - це складна історична еволюція Африки, що об'єднує 54 країни з різними формами правління, політичною системою, рівнем розвитку і відносинами із зовнішнім світом. Розуміння сучасної політичної карти континенту є важливим для розуміння геополітичних процесів, міжнародних відносин та проблем глобальної безпеки.

Особливістю вивчення політичної карти Африки є те, що вона враховує не тільки географічне положення країни, а й історичні, етнічні, соціальні та економічні фактори, які вплинули на її формування. Вивчення включає використання різних методологічних підходів, які допомагають здобувачам освіти не тільки засвоїти фактичний матеріал, а й проаналізувати причини сучасних труднощів і перспективи континенту.

В політичній карті Африки вивчається географічна номенклатура. Для зацікавлення і вивчення можна запропонувати два ресурси – навчально-ігровий ресурс Seterra Online та World Geography Games.

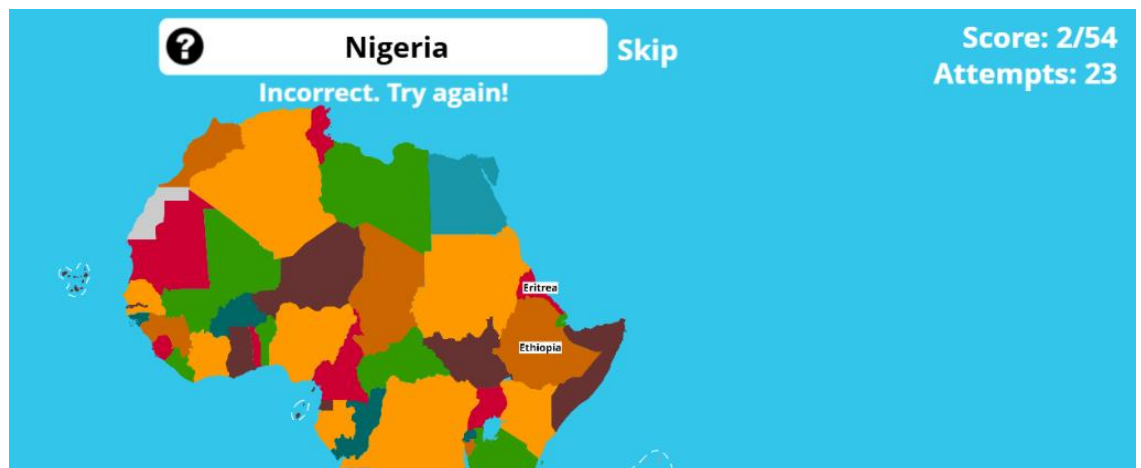
World Geography Games – це інтерактивний онлайн-ресурс, який пропонує різноманітні географічні ігри для навчання та перевірки знань з географії. Даний ресурс дає змогу перевірити свої знання в материках світу: країни, регіони, міста та прапори. Гри-вікторини в розділі “Африка” охоплюють категорії: країни, столиці, прапори, Алжир, Ефіопія, ДР Конго, Нігерія, ПАР (рис.1.3).

Рис.1.3 World Geography Games (скріншот зроблено автором)

Однією з важливих переваг цього ресурсу є ефективне вивчення країн Африки. Механізм послідовного дослідження, який передбачає

необхідність правильного визначення поточної країни, перш ніж переходити до наступної, сприяє глибокому зануренню в матеріал. Додатковою мотивацією є візуальний лічильник спроб в правому верхньому куті екрану, який наочно показує прогрес користувача (рис. 1.4). З присутніх недоліків World Geography Games - можливість користувачів пропускати певні завдання, що може негативно позначитися на послідовності засвоєння матеріалу і цілісності уявлень про регіон. Відсутність механізму примусового виконання всіх завдань може призвести до недостатньої підготовки, оскільки кожне завдання спрямоване на закріплення певних географічних знань.

Рис.1.4. World Geography Games (скріншот зроблено автором)

Ще одним цікавим ресурсом є Seterra Online. Це широко відома у багатьох країнах світу онлайн-вікторина, шведський продукт. На сьогодні сайт адаптований під 32 мови, ресурс підтримується практично всіма браузерами. Seterra Online містить різноманітні завдання з контурними картами, працюючи з якими можна вдосконалювати знання учнів з фізичної та політичної карти світу

Якщо в попередній платформі можна ознайомитись лише з кількома структурами, то в Seterra Online великий вибір номенклатури: країни та

регіони, міста та столиці, прапори, вивчити кожну країну окремо (Додаток Б).

Переваги Seterra Online:

- Наявність лічильника дозволяє вчителю встановити терміни виконання завдання;

- Ігровий формат підвищить зацікавленість учнів;

- Швидка та об'єктивна оцінка знань учнів;

Недоліки Seterra Online :

- При виконанні завдання вдома існує можливість порушення академічної доброчесності;

- Ресурс повинен бути завжди підключений до мережі Інтернет, що ускладнює процес для учнів;

Дані ресурси можуть використовуватися як в груповій роботі, так і в індивідуальних формах, тому заняття можуть бути адаптовані до різних методів навчання та рівнів підготовки учнів.

2.3. Методичні підходи до вивчення населення Африки

Африканське населення є однією з важливих тем у вивченні географії, може виявити демографічні, етнічні, культурні та соціально-економічні характеристики континенту, і Африка є 2-ю за чисельністю населення країною в світі з населенням понад 1,4 мільярда чоловік. це континент. люди і представляють понад 1000 етнічні групи. Знання населення Африки допомагає зрозуміти деталі регіонального розвитку, соціальні проблеми, процеси урбанізації та їх вплив на економіку та екологію [52].

Вивчення цього предмета передбачає використання різних методологічних підходів для формування загального розуміння учнями демографічної структури, особливостей розселення, етнічного складу і соціально-економічних аспектів життя африканського населення.

Мета уроку:

- сформувати в учнів уявлення про чисельність населення, етнічний склад і становище на материку;
- підвищити інтерес до вивчення географії, розвинути логічне мислення учнів, вміння обґрунтовувати свою думку, робити висновки і порівнювати;
- розвивати здатність вільно використовувати різні географічні знання, а також аналізувати і порівнювати їх;
- сприяти формуванню ідеологічних уявлень про взаємозв'язок і єдність складових природи; поважати їх мову і культуру, сприяти навчанню учнів, поважати представників різних рас і країн.
- розвивати вміння учнів користуватись різними джерелами інформації;

Метод роботи:

Використовуючи картографічний метод, описати щільність населення в різних країнах Африки; проаналізувати причини нерівномірного розселення населення і пояснити причини, використовуючи ресурс мережі Інтернет Worldometers та фізичну карту Африки. Наприклад, чому щільність населення більша в районах басейнів річок. І навпаки - низька щільність населення в посушливих регіонах.

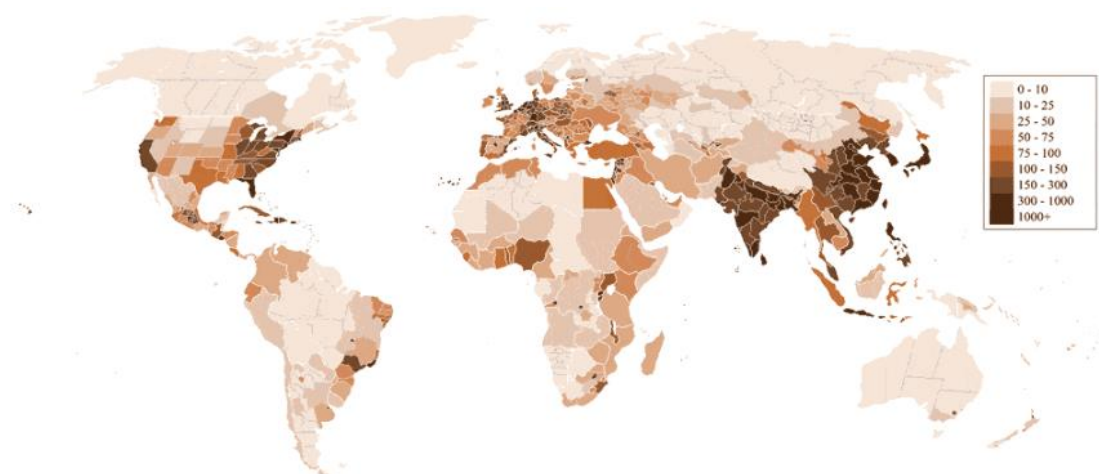
Worldometer (з англійської мови означає “світовий лічильник”) раніше відомий як Worldometers — довідковий вебсайт, який містить лічильники та статистику в реальному часі за різними темами (рис.1.5.) Worldometer доступний 34 мовами (лише головна сторінка) і охоплює такі теми, як населення світу, уряд, економіка, суспільство, ЗМІ, навколишнє середовище, їжа, вода, енергія та здоров'я [62].

Поточне населення світу

8,190,550,943

переглянути всіх людей на 1 сторінці >

СЬОГОДНІ	ЦЬОГО РОКУ
Народження сьогодні 24,691	Народження цього року 120,097,933
Смерті сьогодні 11,635	Смерті цього року 56,590,710
Зростання населення сьогодні 13,056	Зростання населення цього року 63,507,224

#	Регіон	Населення (2024)	Річна зміна	Чиста зміна	Щільність (Р/км²)	Площа землі (км²)	Мігранти (нетто)	Ферт. Оцінка	Мед. Вік	Міська поп %	World Share
1	Азії	4 806 898 007	0,6 %	28 893 521	155	31,033,131	-2 335 416	1.9	32	52,9 %	58,9 %
2	Африка	1 515 140 849	2,32 %	34,370,324	51	29 648 481	-644 272	4	19	44,5 %	18,6 %
3	Європа	745 083 824	-0,07 %	-519 051	34	22 134 900	1 566 027	1.4	43	75,6 %	9,1 %
4	Латинська Америка і Карибський басейн	663 466 072	0,69 %	4,574,555	33	20,139,378	-382 944	1.8	31	85,2 %	8,1 %
5	Північна Америка	385,295,105	0,62 %	2,392,363	21	18 651 660	1 654 440	1.6	39	82,2 %	4,7 %
6	Океанія	46 088 716	1,15 %	525,929	5	8,486,460	142,167	2.1	33	66,1 %	0,6 %

Рис.1.5. Природний рух населення та міграції (дані платформи Worldometer, скріншот зроблено автором).

Крім аналізу статистичних даних, пропонується виконання дослідження на тему “Вплив медичних інновацій на природний приріст населення Африки” [27]. Африка стикається з багатьма проблемами зі

здоров'ям, включаючи пандемії, відсутність доступу до медичної допомоги та високий рівень дитячої смертності. Однак нещодавні медичні інновації, такі як вакцини проти малярії, антиретровірусні препарати для лікування ВІЛ/СНІДу, покращена інфраструктура охорони здоров'я та доступ до чистої води, мали значний вплив на зниження смертності та збільшення тривалості життя. Учні зможуть проаналізувати, як ці інновації сприяють зростанню природного приросту населення та демографічним змінам в африканських країнах.

Вивчення міграційних процесів можна розглянути як урок-судовий процес. Це сприятиме розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та аргументованих аргументів [44]. Такий підхід дозволяє учням зануритися в реальні соціально-економічні та політичні проблеми, пов'язані з міграцією, викласти свою позицію і вивчити різні точки зору. Під час організації уроку-судового процесу учні об'єднуються у дві команди - "за" і "проти", кожна з яких готує свої аргументи стосовно запропонованих питань:

1. Чи повинен світ допомагати мігрантам з африканського континенту?(У ході дискусії прихильники "за" можуть підкреслити гуманітарні аспекти проблеми, зосередившись на правах людини, моралі та інтеграції. Противники ж можуть представити аргументи, пов'язані з економічними та соціальними наслідками для приймаючих країн).

2. Чи стимулює міграція економічний розвиток?

3. Міграція - поширення хвороб.

4. Соціальні проблеми міграції.

Організація уроку включає в себе підготовка до уроку: учні самостійно досліджують тему міграції, використовуючи різні ресурси. Цей етап включає пошук статей, перегляд відео та аналіз статистичних даних. На основі зібраних матеріалів учні формують аргументи на захист своєї позиції.

Об'єднання учнів в класі на 2 команди: "за" і "проти". Учні обирають ролі адвоката, який відстоює свою позицію, прокурора, який відкидає аргументи опонентів, судді, який веде процес, і присяжних, які виносять остаточний вердикт.

Виконання судового процесу: Урок починається з вступної промови судді. Це коротко пояснить суть проблеми та запропонує тему для обговорення. Потім кожна команда по черзі представляє свої аргументи, наводить факти і приклади. Для домашньої роботи можна використати творчу роботу в складанні карти міграції. Учні мають скласти логічний маршрут міграції, враховуючи економічні, політичні та природні особливості регіонів. Це завдання дозволяє учням краще зрозуміти не тільки сам процес міграції, але й фактори, які його викликають, а також наслідки цих процесів для різних регіонів Африки. Наприклад, це може свідчити про те, що економічні можливості та політична ситуація в певній африканській країні можуть бути стимулом для переміщення людей в інші країни та континенти.

Етнічний та релігійний склад населення. Для вивчення етнічного та релігійного складу африканського населення учням може бути запропоновано скласти короткий культурний опис населення за допомогою мультимедійних презентацій та відео. Здобувачі освіти повинні вивчити особливості культури, традицій, релігії, що, в свою чергу, допоможе їм краще зрозуміти різноманітність континенту.

Учні також можуть створювати інфографіку, присвячену обраним народам Африки, в якій конкретно вказується етнічний склад, основні релігії, мовні групи, основні культурні традиції. Завдання не тільки поглибить знання учнів про континент, але й покращить їхні навички використання мультимедійних технологій для створення візуальних матеріалів.

Ці інтерактивні та дослідницькі теми допоможуть студентам краще зрозуміти важливі соціально-економічні та культурні процеси, що

відбуваються в Африці, а також розвинути критичне мислення та аналітичні навички.

2.4. Методичні підходи до вивчення секторів економіки Африки

Африка є найбільш відсталим континентом у світі і ареною серйозних економічних і соціально-політичних конфліктів. Низький рівень освіти більшості населення і відсутність мінливої політики не сприятимуть розвитку економіки, особливо тієї, яка яскраво відображає первинний сектор економіки.

Первинний сектор економіки Африки відіграє важливу роль у розвитку континенту, оскільки він базується на використанні природних ресурсів, таких як сільське господарство, гірничодобувна промисловість, лісове господарство та рибальство. Ефективне вивчення цього аспекту економіки вимагає використання інтерактивних та практичних методів, які допомагають здобувачам освіти зрозуміти важливість ресурсів та їх вплив на економічний розвиток.

Вивчення первинного сектору Африки можна відобразити за допомогою ментальної карти, які учні можуть створити як на занятті, так і в ролі домашнього завдання.

Ментальна карта - відома також як карта думок (mind map) або асоціативна карта – це діаграма зв'язків, яка відображає природний хід мислення від центральної ідеї до її наслідків. Іншими словами, це метод візуального представлення ідей, думок, концепцій та будь-якої іншої інформації. Наш мозок легше розпізнає інформацію у вигляді блок-схеми. Він записує інформацію, аналізує її, розбиває на структурні блоки і відстежує логічні зв'язки. Часто використовуються ментальні карти. Але з кожним з них ви можете зробити 2 важливі речі: дістатися до суті проблеми і знайти всі можливі рішення. Ментальні карти можуть бути створені на папері та з використанням ресурсів мережі Інтернет.

Ресурси для створення ментальних карт:

- Canva;
- Freemind;
- MindMup;
- Mind42;
- Loopy;
- Draw.io;
- WiseMapping;

За допомогою ментальної карти можна відобразити первинний сектор Африки, що дасть змогу легкому засвоєнню матеріалу (Додаток В). Інтелект-карту можна використовувати як і для повної характеристики первинного сектору, охоплюючи всі структурні частини, так і кожен спеціалізацію окремо:

- Повний опис первинного сектору - карта, що охоплює всі ключові сегменти первинного сектору, яка показує, як різні галузі взаємопов'язані та як вони впливають на економічний розвиток;

- Індивідуальна спеціалізація - окремі карти для кожної галузі, такі як карти сільського господарства, карти видобутку корисних копалин і карти рибальства. Це дозволяє зосередитись на деталях кожної галузі, а також на її конкретних завданнях та можливостях;

Вторинний сектор економіки Африки включає промислову та виробничу діяльність, включаючи гірничодобувну промисловість, переробку сировини, виробництво товарів, енергетику та інфраструктурні проекти. Хоча Африка багата природними ресурсами, більша частина промислової діяльності обмежується видобутком корисних копалин, виробництво розвивається повільно.

Робота з даними про частку вторинного сектору в економіці африканських країн дозволяє учням зрозуміти структуру промисловості та її значення. Використання цифрових ресурсів зробить навчання цікавим та корисним. Учні, можуть використовувати MapChart (рис.1.6) для створення

онлайн-карт для візуалізації наявності електростанцій, промисловості тощо. MapChart - це програма, яка допоможе вам створити картографічні зображення, з подальшим використанням їх в навчальних проектах, презентаціях чи інших цілях.

Нижче наведено алгоритм використання учнями цього ресурсу.

Кроки дій:

1. Відкрийте посилання Mapchart: <https://www.mapchart.net/>.
2. Натисніть на одну з країн, на карті, і вона буде заповнена фарбою певного кольору (ви можете змінити її).
3. Покажіть країни на карті за певними критеріями (країни, що входять в лідери по машинобудуванню тощо). Введіть індикатор для картки.
4. Збережіть зображення у форматі JPG (зображення), вставте його у файл та підпишіть. Не забудьте вказати дату, з якою пов'язана інформація на зображенні і початкове джерело.

Рис.1.6. Приклад використання MapChart (створено автором)

Цифрові інструменти роблять навчання цікавим та доступним. Учні будуть вивчати промислові райони Африки в режимі реального часу,

використовуючи онлайн-карти, такі як Google Планета Земля, дивитися відеоролики про видобуток ресурсів і переробку сировини. Творчим підходом до вивчення вторинного сектору економіки Африки буде розробка бізнес-плану щодо створення промислових компаній в Африці. Вибравши місце розташування, ресурсну базу та визначення логістичних та екологічних особливостей.

В рамках цього завдання студенти можуть вибрати конкретне місце для майбутньої компанії з урахуванням наявності природних ресурсів, економічних умов і можливостей місцевої інфраструктури. Це допоможе зрозуміти, які фактори впливають на розвиток промисловості в конкретному регіоні. Крім того, важливим аспектом є аналіз ресурсної бази регіону. Учні вивчають наявність корисних копалин, водних та енергетичних ресурсів, сільськогосподарської продукції чи інших факторів, які можуть бути основою промислового розвитку. Це дозволяє краще зрозуміти, як природні умови впливають на вибір галузі та ймовірність її розвитку. Визначення логістичної функції також є невід'ємною частиною завдання: доступ до промислових підприємств, транспортних мереж, портів, доріг, аеропортів та інших об'єктів інфраструктури необхідний для успішної роботи, що, в свою чергу, дозволяє зрозуміти важливість географічного положення для господарської діяльності.

Особливу увагу слід приділяти екологічним аспектам. Африка стикається з багатьма екологічними проблемами, включаючи вирубку лісів, опустелювання та забруднення води. Учні мають дослідити, як діяльність промисловості впливає на навколишнє середовище, як вона використовує відновлювані джерела енергії, зменшує викиди, чи відбувається раціональне використання природних ресурсів тощо.

Вид такої роботи допомагають краще зрозуміти особливості другорядних секторів африканської економіки, а й розвивають творчий підхід, аналітичне мислення і командну роботу. Учні вчаться враховувати

складність взаємопов'язаних факторів і приймати рішення на основі аналізу даних, що має вирішальне значення для сучасного освітнього процесу.

Третій сектор африканської економіки охоплює широкий спектр послуг, включаючи транспорт, туризм, торгівлю, фінанси, освіту, охорону здоров'я та інформаційні технології. Цей сектор є важливим рушієм економічного зростання та сприяє створенню робочих місць, розвитку інфраструктури та інтеграції африканських країн у світову економіку. Вивчення цього питання допоможе зрозуміти роль послуг у житті африканських країн та проблеми, з якими стикається цей сектор. Створення проектів дає змогу глибше вивчити тему та розвинути аналітичне мислення. Здобувачі знань розроблять плани щодо вдосконалення інфраструктури та виробництва в певному регіоні, проаналізують можливість іноземних інвестицій в африканських галузях.

Рекомендуємо використовувати технологію зворотного навчання ("зворотне навчання") для вивчення природних об'єктів, внесених до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Це активний метод навчання, який відрізняється від традиційного тим, що теоретичні матеріали вивчаються самостійно перед початком уроку (зазвичай за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій: відеоуроків, аудіоуроків, інтерактивних матеріалів і т.д.). Учні отримують навчальні матеріали в основному за допомогою самонавчання, що сприяє розвитку самодисципліни, пізнавальної активності та самостійності.

“Перевернуте навчання” має перелік переваг і недоліків. Їх потрібно врахувати, використовуючи цей метод на уроці (рис.1.7).

Рис.1.7. Переваги “перевернутого навчання” (створено автором)

Крім переваг існують також деякі труднощі в його реалізації. Сенс в тому, що нова модель навчання “спрацює” лише тоді, коли і вчителі, і учні будуть готові до інновацій. Вчителі повинні прийняти на себе нову для них роль “вчителя-наставника”, вміло поводитися з сучасними технологіями і комп’ютерними програмами, стати відмінними ораторами. Учні повинні бути готові до можливості при необхідності спілкуватися з викладачем у формі “питання-відповідь” про матеріали, самостійну роботу організації та спеціальні служби.

У процесі запису уроків вчитель повинен не тільки правильно і чітко представляти нові матеріали, що стосуються його предмету, а й вміти зберігати увагу і інтерес учня протягом тривалого часу, і, хоча мета навчання може змінитися, учень повинен бути мотивований на отримання нових знань з предмету. свій. Уроки навчання повинні бути призначені для отримання знань, а не для оцінки.

Варто зазначити, що не існує універсальної моделі навчання з інверсією. Зазвичай матеріал створюється вчителем і представляється у вигляді відеоуроків, розміщених в Інтернеті. Наприклад, вчителі географії можуть публікувати колекції матеріалів, відео та фотографій у своїх блогах, на веб-сайтах навчальних закладів, на Google Drive або в соціальних мережах, а також запрошувати учнів ознайомитися з предметом. Потім ви можете організувати обговорення, закріпити інформацію та провести опитування під час уроку.

Для створення відео можна використати:

- EdPuzzle – це інноваційний інструмент, який дозволяє перетворити будь-яке відео з популярних платформ, таких як YouTube чи Vimeo, на інтерактивний навчальний матеріал. За лічені хвилини ви можете додати до відео свої запитання, завдання та вікторини, перетворюючи його на справжній відеоурок. Під час перегляду відео воно автоматично зупиняється в тих моментах, коли ви хочете поставити запитання, а учні мають відповісти на них, перш ніж продовжити перегляд. Ця функція гарантує, що учні активно залучені до навчального процесу та закріплюють отримані знання;

- TED-Ed – це простий у використанні інструмент, який дозволяє перетворити будь-яке відео з YouTube на повноцінний урок. За кілька кліків ви можете додати до відео запитання, тести та інші інтерактивні елементи. Готові уроки можна легко зберігати та ділитися ними з учнями. Це ідеальне рішення для вчителів, які хочуть зробити свої уроки більш цікавими та ефективними;

2.5. Методичні підходи до вивчення нерівномірності економічного розвитку субрегіонів Африки та їх зв'язків з Україною

Економічний розвиток африканських субрегіонів дуже нерівномірний через різні природні, історичні, соціальні та політичні фактори. Північна

Африка має розвинену інфраструктуру та стабільну економіку завдяки своїм природним ресурсам та близькості до Європи. Навпаки, країни Африки на південь від Сахари стикаються з багатьма проблемами, включаючи бідність, недостатній розвиток інфраструктури та залежність від сировинної економіки. Вивчення цих аспектів важливе для розуміння сучасного процесу глобалізації, економічного співробітництва та відносин з Україною.

Метою даної теми буде сформуванню у учнів цілісне уявлення про складну картину економічного розвитку Африки, виявивши взаємозв'язки між природними, історичними, соціальними та політичними факторами, що впливають на нерівномірність розвитку різних регіонів.

На уроці можна обговорити наступні питання:

- Причини регіональної нерівномірності економічного розвитку Африки;

- Екстремальні умови видобутку корисних копалин. Порівняння Африки з Австралією та Євразією;

- Вплив виходу до моря/океану на економічне становище країн;

- Перспективи розвитку співпраці України з країнами Африки;

Методичні підходи до вивчення даної теми будуть базуватись наступним чином:

- Опрацювання навчально-методичного матеріалу представленим вчителем та самостійно опрацьованим учнями. Пошук інформації в мережі Інтернет. Учитель надає список рекомендованих ресурсів, таких як статистичні дані, тематичні карти та аналітичні статті. Це сприяє розвитку навичок інформаційного пошуку та критичного мислення;

- Порівняльний аналіз субрегіонів Африки у ВВП, рівні економічного розвитку. Порівняти континент з іншими і на основі отриманих даних зробити висновки; Це дозволяє зрозуміти відмінності та виявити ключові фактори, що впливають на економічний розвиток [56-58];

- Групова робота учнів: робота у групах над проєктами, що висвітлюють особливості окремих субрегіонів Африки. Результатом можуть бути мультимедійні презентації, відео або інфографіки, що підсумовують ключові економічні характеристики кожного субрегіону та можливі точки співпраці з Україною;

- Практична робота - виконання завдань, які включають аналіз картографічних матеріалів та статистичних даних. Наприклад, створити карту, що показує ключові економічні показники африканського субрегіону, або створити карту, що показує можливість співпраці України і африканських країн в даному регіоні;

Завдяки такому методологічному підходу учні можуть не лише дізнатися про нерівномірний економічний розвиток Африки, а й набути навичок аналізу, критичного мислення та співробітництва, які важливі для розуміння глобальних процесів та перспектив економічного співробітництва між Україною та Африкою.

Висновки до розділу 2

Розділ 2 кваліфікаційної роботи присвячений методичним підходам до викладання теми "Загальна характеристика Африки" в курсі географії 10 класу (профільний рівень). Проаналізовані аспекти демонструють важливість інтеграції сучасних методів навчання для ефективного засвоєння матеріалів, що охоплюють природні, політичні, демографічні та економічні особливості континенту.

Для вивчення Африки пропонується використовувати картографічні, аналітичні, інтерактивні та ігрові методи. Це дозволяє всебічно розглянути деталі континенту і сформувати в учнів критичне мислення, навички аналізу географічної інформації, здатність бачити взаємозв'язок між природними умовами, економікою і соціальними процесами.

Використання мультимедійних матеріалів (відео, інтерактивні карти, онлайн-платформи) забезпечує інтерактивність уроку, підвищує мотивацію учнів і полегшує розуміння складних аспектів. Такі ресурси, як, наприклад, онлайн-ігри Seterra World Geography Games, дозволяють учням в цікавій ігровій формі освоїти географічну номенклатуру.

Розгляд нерівномірного економічного розвитку субрегіонів материка в контексті відносин з Україною додає практичності уроку. Це формує у студентів глобальне мислення, розуміння важливості міжнародного співробітництва та спонукає їх вивчати процес глобалізації.

Методичні рекомендації, запропоновані в розділі 2, сприяють не тільки засвоєнню теоретичних знань, а й формуванню в учнів необхідних здібностей до розуміння сучасних глобальних викликів. Використання інноваційних підходів робить вивчення Африки цікавим завдяки підвищенню якості географічної освіти та інтеграції знань з різних галузей.

Розроблений методичний підхід може бути використаний в якості основи для подальшого вивчення і вдосконалення методики викладання географії, а також для створення навчально-методичних матеріалів, спрямованих на розвиток аналітичного мислення учнів.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота “Методичні аспекти викладання теми “Загальна характеристика Африки” в курсі географії 10 класу (профільний рівень)” охоплює всебічний аналіз методологічного підходу до вивчення Африки шляхом інтеграції сучасних методів навчання та інтерактивних інструментів. Основні положення даної роботи відповідають сучасним вимогам шкільної географічної освіти, навичкам критичного мислення, самостійного аналізу, вироблення комплексного бачення географічного процесу. Африка відіграє важливу роль у глобальному процесі як континент з природними, економічними та соціально-політичними особливостями. Дослідження підкреслює необхідність сучасного підходу до вивчення Африки в школах, щоб студенти розуміли глобальні проблеми, такі як вибух населення, економічна нерівність, урбанізація та зміна клімату.

Дослідження включає в себе проектний підхід до розвитку аналітичного мислення за допомогою геолокації, природних умов, щільності населення, картографічних методів вивчення економічних процесів, політичних карт, економічних субрегіонів, інтерактивних технологій для вивчення номенклатури (Seterra Online, World Geography Games), зокрема, екологічних проблем і досліджень урбанізації. мультимедійні ресурси (Відео, Віртуальні тури). Він описує широкий спектр методологічних методів. Використання інструментів зворотного навчання, інтерактивних презентацій та інтелектуальних карт демонструє потенціал інноваційних способів мотивації учнів. Це особливо важливо для розвитку навичок самонавчання та досліджень.

Враховані всі важливі аспекти, необхідні для розуміння Африки: природні умови, географічне положення, демографічні процеси, сектори економіки і глобальні зв'язки. Особлива увага приділяється нерегульованому розвитку африканського субрегіону та його відносинам з Україною, що робить матеріал актуальним у контексті сучасної міжнародної

економіки. Пропонований методичний матеріал використовується в роботі вчителя географії для підготовки інтерактивних уроків, виконання практичних і проектних робіт, виконання цікавих завдань.

Це кваліфікаційна робота зробила важливий внесок у методологію викладання географії, оскільки дає сучасний погляд на освітній процес. Результати дослідження декомунізують можливість активізації когнітивної діяльності учнів, інтеграції цифрових технологій і створення курсів, що формують навички незалежного аналізу і критичного мислення, приділяючи особливу увагу глобальному значенню Африки, її проблемам і перспективам, а також сприяючи розвитку глобального мислення серед учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева В. М. Урок географії в сучасних технологіях. Х.: Вид. група «Основа», 2006. 176 с.
2. Бабешко О. О. Методика навчання географії: посібник [для вчителів і студентів-географів педуніверситетів] Умань: АЛМІ, 2005. 263 с.
3. Вішнікіна Л. П. Навчальні технології як основа творчої діяльності вчителя. *Впровадження сучасних технологій навчання географії у шкільній, вищій, післядипломній освіті*: Матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару. Полтава: ПОППО, 2006. 130 с.
4. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Х.: Вид. група «Основа», 2011. 287 с.
5. Гаврюшенко Г. В. Реалізація наскрізної змістової лінії «Здоров'я і безпека» під час вивчення демографічної тематики на уроках фізичної географії у 6 та 7 класах. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав, 31 серпня 2021 р. Вип. 74. С. 59-62. URL: <https://d6scj24zvfbbo.cloudfront.net/12ac69b5c0bec343f11779551473023e/20000420-09f2c09f2f/%2074-6.pdf?ph=0a30397da1>, С. 61-62.
6. Гаврюшенко Г. В., Мельник І. Г. Методичні аспекти впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на уроках географії. *Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Географічні науки. Вип. 9*. Суми, 2018. С. 236-246.
7. Гаврюшенко Г. В., Собур Н. В. Методичні підходи до вивчення Південної Америки у шкільному курсі географії материків та океанів. *Факультет природничих наук: Дні науки-2022*: матеріали наук.-практ. конф., присвяченої дням науки факультету природничих наук ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава, 21-29 квітня 2022 р. С. 96-100.

8. Гаврюшенко Г. В., Старцева Л. О. Методичні підходи до вивчення клімату Африки у шкільному курсі географії материків та океанів. *Факультет природничих наук: Дні науки-2022: матеріали наук.-практ. конф., присвяченої дням науки факультету природничих наук ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»*. Полтава, 21-29 квітня 2022 р. С. 92-96.
9. Гаврюшенко Г. В., Чигирик А. С. Навчальні можливості коміксів при вивченні географіх. Матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції *«Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*: Зб. наук. праць. Переяслав, 2020. Вип. 62. 169 с., С. 74-75.
10. Гончаренко Л. М., Костенко О. І. Використання ІКТ для підвищення якості навчання. URI:
http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/27861/
11. Дем'яненко В. М. Підготовка вчителів до використання мультимедійних засобів навчання. *Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць / Редкол. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. Вип. 5. С. 233-237.*
12. Державний стандарт базової середньої освіти. Відповіді на поширені запитання щодо Державного стандарту базової середньої освіти. URL:
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
13. Дидактика географії : монографія / В. М. Самойленко, О. М. Топузов, Л. П. Вішнікіна, І. О. Діброва. К. : Ніка-Центр, 2013. 570 с.
14. Дмитренко К. А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. : ВГ «Основа», 2018. 119 с.
15. Довгань Г. Д. Інтерактивні технології на уроках географії. Х. : Вид. група «Основа», 2005. 128 с.
16. Думанська Г. В., Назаренко Т. Г. Практичні роботи з географії. Практикум для 7 класу: Посібник для вчителя. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 48 с. (Серія «Географія»).

- 17.Енциклопедія освіти. Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид., допов. та перероб. К.: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
- 18.Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. Х.: Вид. група «Основа», 2009. 176 с.
- 19.Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, редакція від 02.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- 20.Інноваційні технології в роботі вчителя географії / уклад. Науменко Є. І. Х.: Вид. група «Основа», 2011. 127 с.
- 21.Каталог тренінгів підвищення кваліфікації з напрямку Географія. URL: <https://ippo.com.ua/category/geografia/>
- 22.Коновалова М. В., Куликова Ю. О., Семиволос О. П. Педагогічні технології: інструментарій, механізми, технологічна карта. Х. : Вид. група «Основа», 2016. 96 с.
- 23.Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- 24.Лаврук М. М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 136 с.
- 25.Макаренко В. М., Туманцова О. О. Як опанувати технологію формування критичного мислення. Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2008. 96 с.
- 26.Масляк П.О. Географія: підруч. для 7-го кл. загальноосвіт. навч. закладів. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. 412 с.

- 27.Машкіна В., Пироженко Д. Дослідження як практична складова шкільної географії. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. Зб. Наук. праць. Харків, 2017, вип. 25, С. 40-45.
- 28.Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах: [Навчально-методичний посібник] / Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р., Скуратович О. Я.; За редакцією С. Г. Коберніка. К.: Навч. книга, 2005. 319 с.
- 29.Методичний путівник учителя Нової української школи: природнича освітня галузь: *збірник методичних матеріалів* / Г. Гундарева, О. Саматова, В. Шабанов; за заг. ред. В. Шабанова. Краматорськ: Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 45 с.
- 30.Методичні рекомендації про викладання географії у 2021/2022 навчальному році. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 22.09.2021 № 1/9-482. URL: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-pro-vykladannya-geografiyi-u-2021-2022-navchalnomu-rotsi/>
- 31.Мокрогуз О. П. Роль мультимедійних засобів у формуванні інформаційної компетентності. Х.: Вид. група «Основа», 2017. 95 с.
- 32.Мультимедійні технології в освіті. URL: <https://ru.osvita.ua/school/method/31692//>
- 33.Назаренко Т. Г. Цифрова компетентність як умова формування в учнів географічної компетентності. *Географія та економіка в рідній школі*. 2018. №11. С. 26-32.
- 34.Найкрутіші інструменти 2017 року на думку експертів у галузі освіти. *Педагогічна майстерня*. № 8 (80), серпень 2017 р. С. 39-47.
- 35.Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2736-20 від 23.12.2020 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

- 36.Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. К., 2020. 104 с., С. 95
- 37.Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січн. 2020 р. №463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
- 38.Розвиток позитивної мотивації у дітей до навчання та саморозвитку на уроках географії. URL: https://katmelnychuk.blogspot.com/2018/10/blog-post_79.html
- 39.Садкіна В. І. 101 цікава педагогічна ідея. Як зробити урок. Х.: Вид. група «Основа», 2009. 88 с.
- 40.Самойленко В. М. Навчання географії: Понятійно-термінологічний словник (з грифом МОН України, електронна версія). К.: Ніка-Центр, 2015. 352 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7392>
- 41.Самойленко В. М., Топузов О. М., Вішнікіна Л. П., Діброва І. О. Дидактика географії: монографія (електронна версія). К.: Ніка-Центр, 2013. 570 с.
- 42.Стадник О. Г. Інноваційні технології навчання географії: навч. видання. Харків: Основа, 2010. 128 с.
- 43.Стадник О. Г., Піткевич В. В. Методика навчання географії в школі. Х.: ВГ «Основа», 2019. 128 с.
- 44.Технологія формування критичного мислення на уроці географії / Н. С. Колосова, Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська, В. М. Макаренко, О. О. Туманцова; упоряд. Н. С. Колосова. Х.: Вид. група «Основа», 2008. 126 с.
- 45.Туркот Т. І. Традиційне та інноваційне навчання: порівняльний аналіз. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/50481-traditsyne-ta-nnovatsyne-navchannya-porvnyalniy-analz.html>
- 46.Філончук З. Медіаграмотність на заняттях з географії. Навчальне видання за редакцією Волошенюк О., Іванова В. Київ: АУП, ЦВП, 2020. 73 с.
- 47.Формування естетично-ціннісного ставлення до світу в курсі географії 7 класу / Автор-укладач З.В. Філончук. Х.: ВГ «Основа», 2017. 96 с.

- 48.Формування ключових та предметних компетентностей через творчі завдання та запитання. URL: <http://surl.li/uozt>.
- 49.Хміль Н. А., Морквян І. В. Хмарні сервіси у проектній діяльності учнів. URL: http://osnova.com.ua/items/item-march-2017/index_2.html
- 50.Швець О. С. Рефлексія як складова сучасного уроку. URL: <https://urok-ua.com/refleksiya-yak-skladova-suchasnogo-uroku/>
- 51.Яценко Н. А. Скетчноутинг та комікси на уроках. Педагогічна майстерня. № 5 (89), травень 2018 р. С. 21-23.
- 52.African Countries by population (2024). URL: <https://www.worldometers.info/population/countries-in-africa-by-population/>
- 53.Bengel, P. T., & Peter, C. (2021). Modern technology in geography education—attitudes of pre-service teachers of geography on modern technology. *Education Sciences*, 11(11) doi:10.3390/educsci11110708
- 54.Biddulph, M., Lambert, D., & Balderstone, D. (2015). Learning to teach geography in the secondary school: A companion to school experience. *Learning to teach geography in the secondary school: A companion to school experience* (pp. 1-363) doi:10.4324/9781315771274 Retrieved from www.scopus.com
- 55.Durbin, C. (2003). Creativity – criticism and challenge in geography. *Teaching Geography*, 28(2), 64–69. URL: <http://www.jstor.org/stable/23754314>
- 56.Geography: Which Continent? URL: <https://www.bu.edu/africa/outreach/teachingresources/geography/which-continent/>
- 57.Geography: Which Continent? URL: <https://www.bu.edu/africa/outreach/teachingresources/geography/which-continent/>
- 58.Mack, I. (2004). Funky geography: Student-centred learning, cutting-edge content and the demand for change. *Teaching Geography*, 29(2), 65-69. Retrieved from www.scopus.com

59. Top ten ideas for promoting geography.

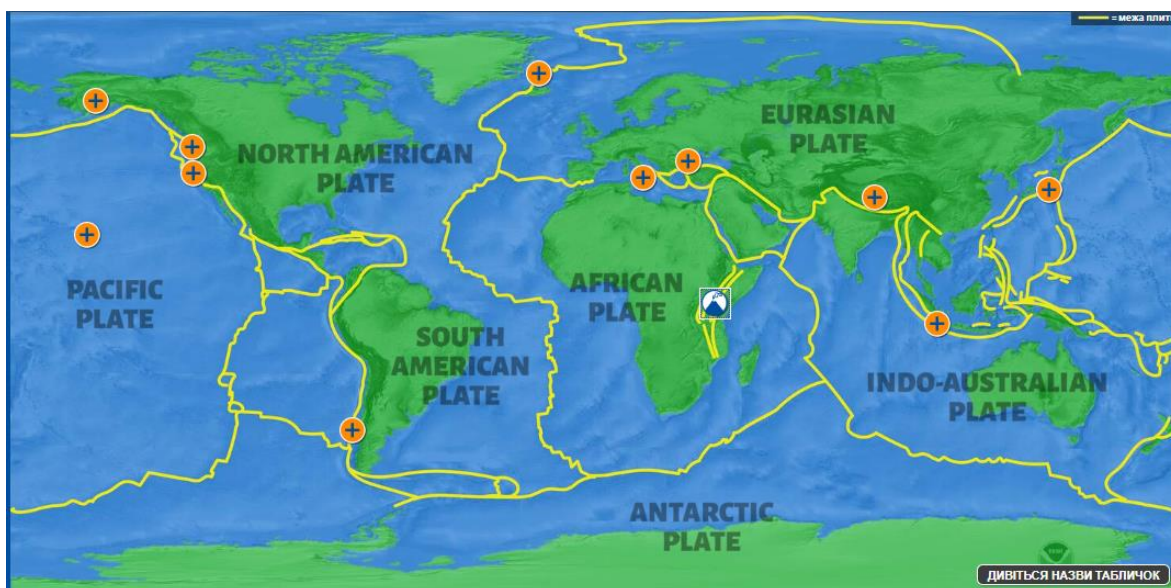
URL: https://www.geography.org.uk/download/ga_sectoptenpromotinggeog.pdf

60. Worldometers - real time statistics. natlib.govt.nz (англ.). Архів оригіналу за 21 березня 2020. Процитовано 8 квітня 2021.

ДОДАТКИ

Приклади завдань з використанням ресурсу «PLATES on the MOVE GAME»

Гора Кіліманджаро

ТАНЗАНІЯ

Яка взаємодія тектонічних плит спричинила гору Кіліманджаро?

ковзати	зіткнення	поширення	субдукція

Про гору Кіліманджаро

Найвища гора в Африці насправді є сплячим вулканом. Більшість вулканів утворюються там, де стикаються тектонічні плити. Але гора Кіліманджаро, яка знаходиться в Танзанії, почала формуватися приблизно 750 000 років тому в центрі Африканської плити.

Це дуже рідкісний приклад розколу континентальної кори. Поки Африканська плита повільно відділяється, на Землі утворюється глибока тріщина або розлом. Магма з мантії Землі піднімається і заповнює тріщину, утворюючи нову кору.

Ці події сформували ланцюг вулканів і Східно-Африканську рифтову долину, широкую зелену долину, яка простягається на тисячі миль у східній частині Африки.

Востаннє вулкан Кіліманджаро вивергався близько 100 000 років тому, але він сплячий. Оскільки пара та сірчаний газ все ще виділяються з його наймолодшого конуса Кібо, вчені вважають, що колись він знову вибухне.

Потік мантиї змушує тектонічні плити рухатися в різних напрямках. Коли краї тарілок стикаються, можуть статися чотири речі:

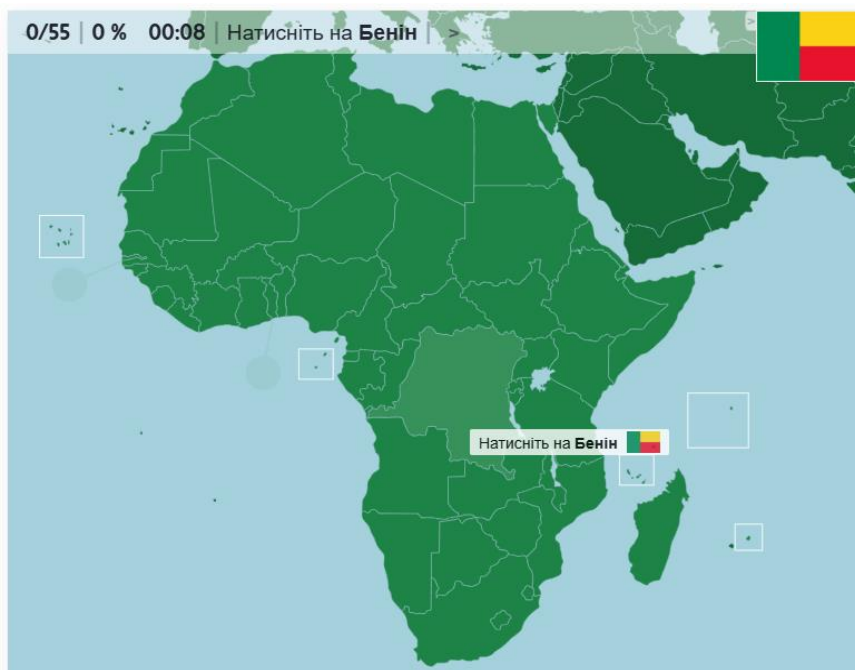
Ресурсне забезпечення Seterra Online при вивченні номенклатури Африки

Ігри На Карті

Африка: Країни	Центральна Африка: Країни
Африка: Столиці	Східна Африка: Країни
Африка: Міста	Південна Африка: Країни
Африка: Міста (Складна версія)	Північна Африка: Столиці
Африка: 12 пам'яток	Західна Африка: Столиці
Африка: фізичні особливості	Центральна Африка: Столиці
Африка на північ від екватора: країни	Східна Африка: Столиці
Африка на південь від екватора: країни	Південна Африка: Столиці
Північна Африка: Країни	Середземне море: країни та острови
Західна Африка: Країни	

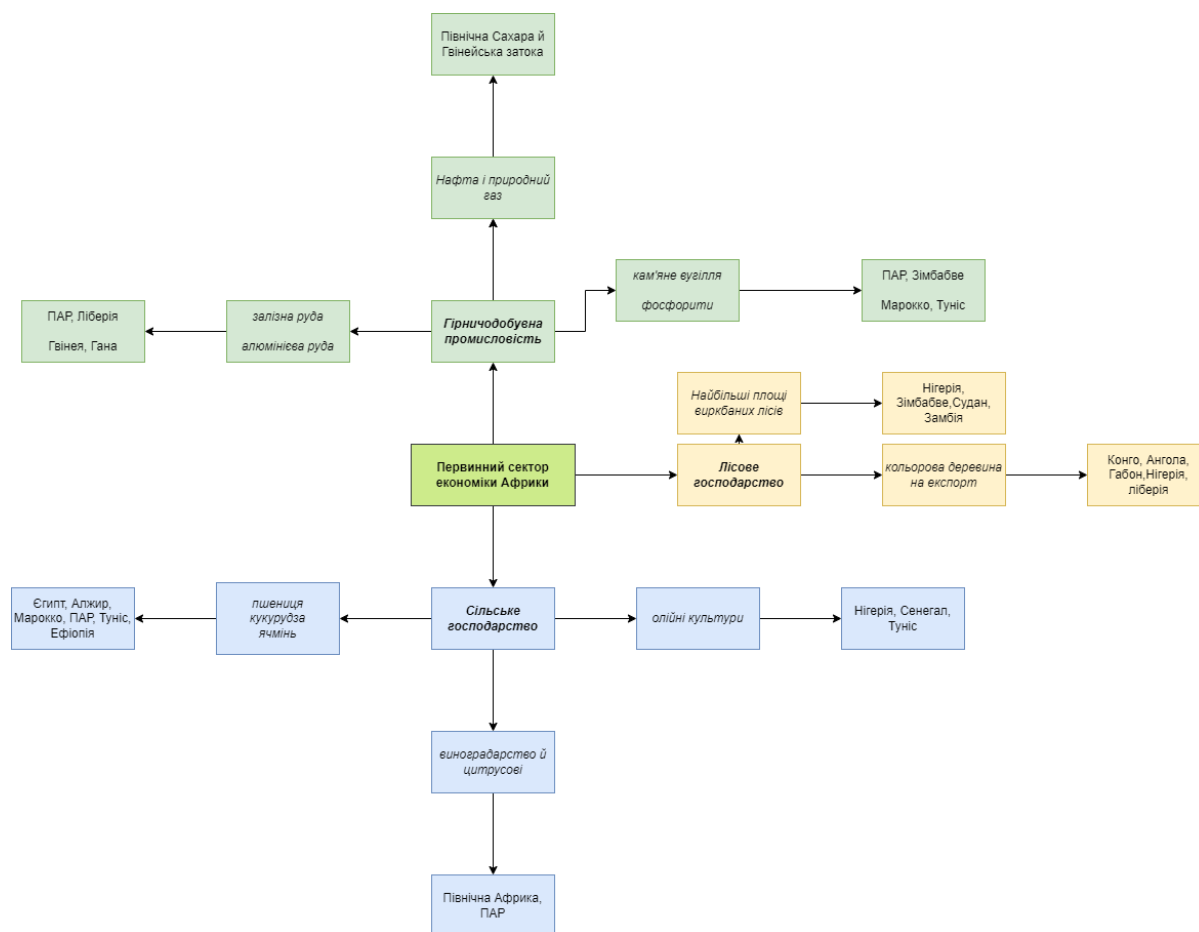
Ігри На Картах (Окремі Країни)

Алжир: провінції	Малаві: райони
Ангола: провінції	Малаві: регіони
Бенін: Департаменти	Малі: регіони
Ботсвана: райони, міста та селища	Мавританія: регіони
Буркіна-Фасо: Регіони	Маврикій: зовнішні острови
Бурунді: провінції	Марокко: регіони
Камерун: регіони	Мозамбік: провінції
Кабо-Верде: Муніципалітети	Намібія: Регіони
Центральноафриканська Республіка: Префектури	Нігер: регіони
Чад: регіони	Нігерія: Штати
Коморські острови: автономні острови	Республіка Конго: Департаменти
Демократична Республіка Конго: провінції	Руанда: провінції
Джібуті: Регіони	Сенегал: регіони

ДОДАТОК В

Приклад ментальної карти первинного сектору економіки Африки

Документ про апробацію результатів дослідження

Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад освіти "Криворізький ліцей "Гранд"
Дніпропетровської обласної ради»

Апробація результатів дослідження

Цей документ даний Тертичній Анастасії Романівні в тому, що вона проходила педагогічну практику в комунальному закладі освіти "Криворізький ліцей "Гранд" Дніпропетровської обласної ради» з 30.09.2024 по 27.10.2024. Під час цієї практики проводила апробацію свого кваліфікаційного дослідження "Методичні аспекти викладання теми "Загальна характеристика Африки" в курсі географії 10 класу(профільний рівень)".

Директор
Вікторія Дорота